

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

Филология және әлем тілдері факультеті
Факультет филологии и мировых языков
Шет тілдер кафедрасы
Кафедра иностранных языков

«КӨП ТІЛДІЛІК ПЕН ТІЛДІК ЕМЕС УНИВЕРСИТЕТТЕРДЕ
ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ АУҚЫМДЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты
халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
Алматы, Қазақстан, 20 сәуір, 2017

МАТЕРИАЛЫ
международной научно-методической конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОЛИЯЗЫЧИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ»
Алматы, Казахстан, 20 апреля 2017

MATERIALS
of international scientific-methodical conference
«ACTUAL PROBLEMS OF MULTILINGUALISM AND FOREIGN
LANGUAGE TEACHING IN NON LANGUAGE UNIVERSITIES»
Almaty, Kazakhstan, 20 April 2017

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

КӘСІБИ-ШЕТТІЛДІК ДАЯРЛАУДА ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫСЫМДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Суттубаев Н.А. аға оқытушы

Тулеубаева Б.Б., аға оқытушы

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

Алматы, Қазақстан

Андапта. Шетел тілін білу мәдениетаралық өзара әрекеттің сәтті жүруіне кепілдік бермейді. Көп зерттеушілердің пікірінше білім алушылар мәдениетаралық тілдесуге дайын емес және шеттілдік мәдениетті үйренудің маңыздылығын жете бағаламайды. Қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру кезінде қатысымдық әдістемені қолдану маңызды.

Түйін сөздер: Кәсіби-шеттілдік, мәдениетаралық қатысымдық, құзыреттілік, лингвистикалық, социолингвистикалық, ақпараттық

Abstract. Knowledge of a foreign language does not guarantee successful intercultural communication. According to many researchers, students are not ready for intercultural communication and do not understand deeply enough the importance of studying foreign culture. In the development of communicative competence, it is important to use communicative methodology.

Key words: foreign language professional, intercultural, communicative, competence, linguistic, sociolinguistic, informative

Мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру, шетел тілінде сөйлеуге дайын болу оқудың негізгі мақсаты болып табылады. Шетел тілін білу мәдениетаралық өзара әрекеттің сәтті жүруіне кепілдік бермейді. Көп зерттеушілердің пікірінше білім алушылар мәдениетаралық тілдесуге дайын емес және шеттілдік мәдениетті үйренудің маңыздылығын жете бағаламайды.

Білім алушыға қатысымдық құзыреттіліктің даму белгілері:

1) Лингвистикалық құзыреттілік – фонологиялық, лексикалық, грамматикалық құбылыстарды білу; тілдік құралдармен оқып жатқан елдің тілдің жүйелі білу; грамматикалық дұрыс сөйлемдерді продукциялай білу; лингвистикалық талдау жасай білу.

2) Социолингвистикалық құзыреттілік – тілдік формаларды таңдай білу, мәтінге байланысты оларды пайдалану және қайта құру; тілдік және тілдік емес тілдесуді жүзеге асыра білу.

3) Дискурсивтік құзыреттілік – оқу үдерісі кезінде жағдаятқа байланысты мәтіннің құрылымы, мәтінді жүйелей білу; қатысымдық мақсатқа сай келетін дискурс түрін таңдай білу; диалог жүргізе білу.

4) Социомәдени құзыреттілік – оқып жатқан елдің тілдік мәдениетін білу; балама лексикасын білу; бағдарламалар мен фильмдер көру кезінде тарихи-мәдени оқиғаларды дұрыс түсіндіре алу; астарлы ойларды түсіне білу.

5) Стратегиялық құзыреттілік – мәтіннің мазмұнын атауына, кіріспесіне немесе белгілі жүйесіне (кесте, график, диаграмма) қарап анықтай білу; сөйлесу кезінде таныс емес сөздердің мағынасын жағдаятқа қарай түсіне білу.

6) Әлеуметтік құзыреттілік – оқып жатқан тілдегі елдің негізгі құндылықтары мен салт-дәстүрлерін білу; негізгі әлеуметтік проблемаларын білу; серіктеспен қарым-қатынасқа түсе білу; өзін жағдаятқа байланысты ұстай білу.

7) Ақпараттық құзыреттілік – шеттілдік деректерден керекті мағлұматтар таба білу; мағлұматты бір жүйеден екіншісіне аудару (кестеден мәтінге, көзбен шолудан кестеге); құрылған мақсатпен құрылған мағлұматтың мазмұнын бере білу; оқу үдерісінде мағлұматтық технологияларды (интернет, аудио, видео, БАҚ және т.б.) пайдалана білу [1].

М.К. Кабардовтың пікірінше, қатысымдық құзыреттілік – бұл этно және әлеуметтік-психологиялық үлгі-нұсқаның, стандарттың, стереотиптердің жүруі [2]. Ал И.А. Зимняның айтуынша, қнын қатысымдық дағдылар мен іскерліктерді меңгеру, жаңа әлеуметтік құрылымда теңбе-тең іскерлігін қалыптастыру және сөйлесу кезінде шектелу, ырымдары, салт-дәстүрлер, сөйлесу әдебін білу, сыпайылық таныту; ұлттық ділге тән қатысымдық әдісте бағдар ұстау [3].

А.В. Хуторскийдің айтуынша, оқу үдерісіне өту үшін құзыреттілікті іскерлік формасында беру керек. Бұл жағдайда құзыреттілік өзі сәйкес келетін оқу әдісінің мәнін анықтайтын болады. Ол келесі мысалдарды қатысымдық құзыреттілік тұжырымдамасына ұсынады;

- өзін ауызша және жазбаша елестете алу, сауалнама, өтініш, түйіндеме, хат, құттықтау хат жазу;

- өз сыныбын, мектебін, елін мәдениетаралық тілдесу жағдайында елестете алу, бұл үшін шетел тілі білімін қолдану;

- айналадағы мен алыстағы адамдармен және оқиғалармен өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгеру;
- ауызша хабарлама айту, сұрақ қоя білу, диалогты жақсы өткізу;
- түрлі сөйлесу іскерліктерін (монолог, диалог, оқу, хат), лингвистикалық және тілдік құзыреттіліктерді меңгеру;
- топта бірлескен іскерлік тәсілдерін, тілдесу жағдаятында әрекет негіздерін меңгеру; ымыраларды іздеу және таба білу;
- көпмәдениеттік, көпэтникалық және көпконфессионалдық қоғамда тарихи құретамыр және әртүрлі ұлттық жалпылық пен әлеуметтік топтардың дәстүрлерді білудің негізінде құрылған позитивтік дағдылар тілдесуіне не болу [4].

Қатысымдық құзыреттіліктің келесі құрамдас бөліктер көрініс алады:

Қатысымдық құзыреттілік

Лингвистикалық құзыреттілік
Дискурсивтік құзыреттілік
Әлеуметтік құзыреттілік
Социолингвистикалық құзыреттілік
Социомәдени құзыреттілік
Стратегиялық құзыреттілік

Кесте 1. Қатысымдық құзыреттілік

Ал И.Л. Бим өзінің жұмыстарында қатысымдық құзыреттіліктің келесі құрамын атап кетеді: [5].

Қатысымдық құзыреттілік

Тілдік құзыреттілік
Сөздік құзыреттілік
Социомәдени құзыреттілік
Тематикалық құзыреттілік

Кесте 2. И.Б. Бимнің қатысымдық құзыреттілігі

Осы екі кестеден көріп тұрғанымыздай қатысымдық құзыреттілік басқа да құзыреттілік түрлерін, яғни лингвистикалық құзыреттілік, социолингвистикалық құзыреттілік, дискурсивтік құзыреттілік, социомәдени құзыреттілік, әлеуметтік құзыреттілік, стратегиялық құзыреттілік, тілдік құзыреттілік, сөздік құзыреттілік, тематикалық құзыреттілік қамтиды. Екі кестеден И.Л. Бимнің ұсынып отырған қағидасындағы ерекшелікті анық аңғаруға болады.

Қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру кезінде қатысымдық әдістемені қолдану маңызды. Осыған байланысты білімдік үдерісті қатысымдық деп атауға мүмкіндік беретін төмендегі сипаттамалармен жүрген дұрыс:

1. Шеттілдік білім болуы;
2. Шынайы тілдесу;
3. Тұлғалық ой;
4. Кез-келген әрекеттің мотивациялануы;
5. Ойлау белсенділігі;
6. Тілдесудің басқа сөз әрекетімен байланысы;
7. Жағдаят өзара қатынас жүйесі секілді;
8. Функционалдық;
9. Жаңалық және эвристикалық;
10. Проблемалық.

Барлық құрамдас қатысымдық құзыреттіліктің өзара қатынасын қалыптастыруды қамтамасыз ету:

1. Қатысымдық іскерліктің дамуы (тілдік білім мен дағдының дамуымен бірдей), дәлірек айтсақ:
 - Әр түрлі қиын емес мәтіндердің мазмұнын оқи және түсіне алу (түгелімен немесе негізінде);
 - Тұрмыстық, мәдени тілдесу негізінде ауызша диалог құра білу;
 - Өзі туралы, өзін қоршаған орта туралы қысқаша ауызша монолог құра білу, оқыған мәтіннің мазмұнын бере білу;
 - Қарапайым мағлұматты жазбаша бере білу, хат жаза алу.
2. Жаплы оқулық және арнайы оқулық іскерліктерді дамыту (оқи алу іскерлігі-кітаппен, оқулықпен, анықтамалық әдебиетпен жұмыс істеу, аударманы пайдалану).

3. Өтемеуіш іскерліктің дамуы (тілдік амалдардың тапшылығы кезінде синонимді қолданудың арқасында қиын жағдайдан шығу).
4. Мәдениетті меңгеруге оқушыларды тәрбиелеу, бұл төмендегіні қалыптастыруға негіз болады:
- адамгершілік құндылықтар жүйелері;
 - әлемге эмоционалдық қатынас;
 - шетел тіліне, ұлттық мәдениетіне, өзара түсінушілік, толеранттылықа жақсы қатынаста болу;
 - шетел тілін оқудың маңыздылығын түсіну.
5. Білім алушыларда ізденушілік іскерлігін дамыту:
- тілдік және танымдық қабілеттіліктерді;
 - бағдарларды, сезімдерді және эмоцияларды;
 - шетелдік тілдесуге түсу қабілеті және дайындығы, шетел тілінде өз бетімен білімге деген қажеттілік.

6. Шетел тіл амалдарының құрылуы:

- өз ойлау ерекшелігін түсіну;
- оқып жатқан тілді ана тілімен салыстыру, әр тілдің ерекшелігін сезіну;
- елдің мәдениет, тарих және салт-дәстүрлері туралы білу;
- ұлттық мәдениеттің (өзінің және өзгенің) жетістіктері туралы [6].

Қорыта кеткенде, шетел тілін оқыту барысында қатысымдық құзыреттілікті дамыту өте маңызды. Шетелдік ғалымдардың пікіріне сүйене отырып, шетел тілі сабағында қатысымдық құзыреттіліктің маңыздылығына көзіміз жетті. Қатысымдық құзыреттіліктерді дамытуда мына мәселелерге көңіл аудару қажет:

- өзін ауызша және жазбаша түсіндіру, сауалнама, өтініш, түйіндеме, хат, құттықтау хат жаза алу,
- өз тобында, білім ордасында, елін мәдениетаралық тілдесу жағдайында елестете алу,
- айналадағы мен алыстағы адамдармен және оқиғалармен өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгеру;
- ауызша хабарлама айту, сұрақ қоя білу, диалогты құра алу;
- түрлі сөйлеу іскерліктерін (монолог, диалог, оқу, хат), лингвистикалық және тілдік құзыреттіліктерді меңгеру;
- топта бірлескен іскерлік тәсілдерін, тілдесу жағдайында әрекет негіздерін меңгеру; ымыраларды іздеу және таба білу;
- көпмәдениеттік, көпэтникалық және көпконфессионалдық қоғамда тарихи құртамыр және әртүрлі ұлттық жалпылық пен әлеуметтік топтардың дәстүрлерін білудің негізінде құрылған позитивтік дағдылар тілдесуіне ие болу.

Сонымен аталған мәселені қорыта келе біздің пайымдауымызша мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыруда өзге мәдениет өкілдерімен шынайы қарым-қатынас орнату мақсатында өзге мәдениет ерекшеліктерін және де өз мәдениетінізді құрметтей отыра, мәдениетаралық қатысымдық негізінде өзара түсіністік қабілетін қалыптастырып, оны мақсатқа бағытталған түрде қолдана отырып нәтижелі қарым-қатынас орната алу қабілеті болып табылатынын нақты түсіндік.

КОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Садохин А.Г. Введение в теорию межкультурной коммуникации. - Москва: «Высшая школа», 2004 г.
2. Кабардов М.К. Языковые и коммуникативные способности / М.К. Кабардов, Арцишевская Е.В. // Способности и склонности. - М., «Педагогика», 1989 г.
3. Зинья И.А. Ключевые компетентности как резульативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / Авторская версия / И.А. Зинья. - М., Московский исследовательский центр подготовки специалистов. 2004 г.
4. Гальперин П.Я. Актуальные проблемы возрастной психологии. - Москва: Издательство Московского Университета, 1978 г.
5. Бим И.Л. Обязательный минимум содержания основных образовательных программ. - М., «Педагогика», 1999 г.
6. Хухлаева О.В. Психология развития: молодость, зрелость, старость. Учебное пособие. – М.: «Педагогика», 2002.
7. Бим И.Л. «Некоторые проблемы обучения диалогической речи». - Иностраные языки в школе. 1979, №5, 20 б.
8. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. «Методика обучения иностранному языку в средней школе». - Москва: Просвещение, 1991, 82 б.

<i>Turekhanova A.T., Pleigabylova Z.A.</i> The place of art pedagogy in the development of children-----	68
<i>Атабаева Г.К., Калиева А.Ж.</i> Тілдік емес жоғарғы оқу орындарындағы шет тілін оқытудың психологиялық ерекшеліктері-----	71
<i>Оразаева Г.А., Карашина Г.Т., Жанадилова З.М.</i> Vocabulary teaching strategy .Бекмашева Б.Н., Луговская Е.И. Преподавание английского языка для профессиональных целей в «неязыковом вузе» -----	73
<i>Луговская Е.И., Бекмашева Б.Н.</i> Преподавание английского языка для профессиональных целей в «Неязыковом вузе»-----	76
<i>Махарова Г.С., Смагулова А.С.</i> Кәсіби бағдарлы шетел тілін оқытудағы ғылыми техникалық терминдер мен неологизмдерді меңгерудің ерекшеліктері-----	78
<i>Tayeva R.M., Kolesnikova T.P., Ongarbayeva M.S., Niyazkozhaeva A.B.</i> The role of socio-cultural approach in foreign language teaching-----	82
<i>Strautman L.E., Gumarova Sh.B.</i> Some hints for non-English scientists writing in English. -----	84
<i>Халенова А.Р., Махамжанова Л.М.</i> Ағылшын тіл сабағында өздік жұмыстар арқылы оқушыларды шығармашылыққа баулу .-----	86
<i>Makishva M.K., Karipbayeva G.A.</i> Some peculiarities of Translating Complex Constructions from English into Russian. -----	89
<i>Досыбаева Г.К.</i> Профессионально-ориентированный иностранный язык - приоритетное направление в обновлении образования-----	91
<i>Калдыбаева А.Т., Несипбаева З.С.</i> Значимость формирования нравственности студентов в полилингвальном обучении -----	94
<i>Сүттібаев Н.А., Тулебаева Б.Б.</i> Шетел тілінде білім берудегі мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қалыптастырудағы оқыту материалдары-----	97
<i>Сүттібаев Н.А., Тулебаева Б.Б.</i> Кәсіби-шеттілдік даярлауда шетел тілі мұғалімінің мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілігін дамыту-----	101
<i>Сүттібаев Н.А., Тулебаева Б.Б.</i> Шетел тілі мұғалімінің инновациялық даярлығын қалыптастыру ----- тұжырымдамасы.	104
<i>Нұртаева А.Б.</i> Оқу үрдісінде бастауыш сынып оқушыларының қабілетін дамытудың маңыздылығы. -----	106
<i>Құдайбергенова А.К.</i> Ағылшын тілі сабағында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру.-----	108
<i>Халенова А.Р., Алиярова Л.М., Махамжанова Л.М.</i> Письменный перевод как средство обучения иностранному языку в высших учебных заведениях-----	111
<i>Оразаева Г.А., Карашина Г.Т.</i> Особенности образовательной системы в Нидерландах -----	114